

DOM DZIECKA JAKO PLACÓWKA OPIEKUŃCZO – WYCHOWAWCZA

Marcin Niedopytalski

Ekspert do spraw bezpieczeństwa ochrony osób i mienia

CZYM JEST DOM DZIECKA?

Dom dziecka to placówka opiekuńczo-wychowawcza, której celem jest zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniej opieki, wychowania i wsparcia w sytuacjach, gdy nie mogą być one wychowywane w rodzinach biologicznych. Tego typu placówki pełnią ważną rolę w systemie opieki społecznej, a ich

ZADANIA DOMÓW DZIECKA

- a. zaspokajanie podstawowych potrzeb dzieci,
- b. ale także ich wszechstronny rozwój,
- c. rehabilitacja i przygotowanie do samodzielnego życia.

W Polsce domy dziecka są jednym z podstawowych rodzajów placówek opiekuńczo-wychowawczych, a ich funkcjonowanie reguluje szereg aktów prawnych, takich jak ustawy, rozporządzenia i regulaminy.

DOM DZIECKA ZGODNIE Z POLSKIM PRAWEM TO.....

Instytucja wychowawcza w której dzieci, które nie mogą być wychowywane w swoich rodzinach, otrzymują opiekę i wychowanie. Placówka ta zapewnia dzieciom warunki do rozwoju emocjonalnego, społecznego i edukacyjnego, a także wspiera ich w przezwyciężaniu trudności życiowych.

TYPY DOMÓW DZIECKA W ZALEŻNOŚCI OD WIEKU DZIECI ORAZ SPECYFICZNYCH POTRZEB

- a. Placówki opiekuńczo-wychowawcze – to placówki, które pełnią funkcję zastępczą w stosunku do rodziny. Dzieci są tu wychowywane i uczone, a także zapewnia się im odpowiednią opiekę medyczną, psychologiczną i pedagogiczną.

- b. Domy dziecka dla dzieci z niepełnosprawnościami – placówki te są dedykowane dzieciom, które wymagają szczególnego wsparcia z powodu swojej niepełnosprawności fizycznej, intelektualnej lub emocjonalnej.
- c. Placówki interwencyjne – powstają w sytuacjach, gdy dziecko jest w bezpośrednim niebezpieczeństwie lub wymaga natychmiastowej ochrony przed przemocą w rodzinie.

Domy dziecka mogą różnić się także pod względem ich sposobu funkcjonowania.

W zależności od regulacji, placówki mogą być państwowe lub prowadzone przez organizacje

ZADANIA I CELE DOMÓW DZIECKA

- a) Zapewnienie bezpieczeństwa i opieki – Domy dziecka dbają o to, by dzieci miały zapewnione odpowiednie warunki do życia: miejsce do spania, wyżywienie, dostęp do edukacji, a także pomoc psychologiczną, jeśli jest to konieczne.
- b) Wychowanie i edukacja – Dzieci w domach dziecka uczą się, biorą udział w zajęciach dodatkowych oraz rozwijają swoje talenty. W placówkach tych dzieci uczą się samodzielności, współpracy, a także adaptacji w społeczeństwie.

ZADANIA I CELE DOMÓW DZIECKA

c) Wsparcie emocjonalne i terapeutyczne wiele dzieci trafia do domów dziecka z powodu trudnych doświadczeń, takich jak przemoc, zaniedbanie czy utrata bliskich. Placówki te zapewniają im wsparcie psychologiczne, umożliwiają terapię, a także współpracują z rodzinami i instytucjami, które mogą pomóc w leczeniu traum.

d) Przygotowanie do samodzielnego życia w ramach opieki nad starszymi dziećmi i młodzieżą, domy dziecka organizują programy, które mają na celu przygotowanie ich do dorosłości. Obejmuje to pomoc w nauce zawodu, wsparcie w szukaniu pracy oraz przygotowanie do samodzielnego zarządzania finansami i codziennym życiem.

PODSTAWY PRAWNE FUNKCJONOWANIA DOMÓW DZIECKA

Domy dziecka w Polsce funkcjonują na podstawie przepisów prawnych zawartych głównie w ustawie o systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z tymi przepisami, dom dziecka jest placówką opiekuńczo-wychowawczą, która zapewnia opiekę i wychowanie dzieciom, które zostały pozbawione opieki rodzicielskiej. Do podstawowych aktów prawnych, które regulują działalność takich placówek, należą:

- Ustawa o pieczy zastępczej – określa zasady organizacji pieczy zastępczej, w tym również zasady działania domów dziecka. Ustawa ta szczegółowo wskazuje, jakie wymagania muszą spełniać placówki, jak również obowiązki państwa w zakresie zapewnienia odpowiedniej opieki dzieciom.
- Ustawa o ochronie dzieci i młodzieży – Zawiera przepisy dotyczące ochrony dzieci przed wszelkimi formami przemocy oraz zapewnienia im bezpieczeństwa, a także wskazuje, jakie instytucje powinny interweniować w przypadkach zagrożenia.
- Rozporządzenia ministra pracy i polityki społecznej – Określają szczegółowe zasady funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym m.in. wymagania dotyczące kadry pracowniczej, programu wychowawczego czy standardów infrastrukturalnych.

STRUKTURA I ORGANIZACJA DOMÓW DZIECKA

Domy dziecka są zorganizowane w taki sposób, aby zapewnić dzieciom odpowiednią opiekę w zależności od ich wieku i potrzeb. Typowy dom dziecka składa się z kilku elementów organizacyjnych:

- Kadra pedagogiczna – w skład kadry wchodzi wychowawcy, pedagodzy, psychologowie, terapeuci oraz inne osoby, które pomagają dzieciom w ich rozwoju i wychowaniu.
- Pomoc medyczna – dzieci w domach dziecka mają dostęp do opieki lekarskiej i psychologicznej, co jest niezbędne, szczególnie w przypadku dzieci, które doświadczyły traumy.
- Infrastruktura – domy dziecka muszą spełniać odpowiednie normy budowlane, które gwarantują dzieciom komfortowe i bezpieczne warunki do życia. W placówkach zapewnione są pokoje mieszkalne, pomieszczenia wspólne, kuchnie oraz miejsca do zabawy i nauki.
- Program wychowawczy i edukacyjny – każdy dom dziecka posiada program, który obejmuje nie tylko wychowanie, ale także naukę i dodatkowe zajęcia pozalekcyjne. Program ten jest dostosowany do wieku dzieci oraz ich indywidualnych potrzeb.

W Polsce liczba domów dziecka zmienia się z roku na rok, jednak ogólnie rzecz biorąc, liczba tych placówek jest znaczna, choć nie porównywalna do liczby rodzin zastępczych, które w ostatnich latach stają się coraz bardziej popularną formą opieki

W Polsce działa około 300-400 domów dziecka, które opiekują się tysiącami dzieci. Warto zauważyć, że liczba ta może się zmieniać w zależności od zmian w polityce opieki społecznej oraz liczby dzieci wymagających tego typu opieki.

W ostatnich latach w Polsce wprowadzono szereg reform mających na celu zastępowanie tradycyjnych domów dziecka innymi formami pieczy zastępczej, takimi jak:

- Rodzinne domy dziecka – Alternatywna forma opieki, która polega na tym, że dzieci są wychowywane w małych, rodzinnych grupach. Tego typu placówki mają na celu stworzenie warunków zbliżonych do naturalnego środowiska rodzinnego.
- Rodziny zastępcze – W ramach tego modelu, dzieci trafiają do rodzin, które pełnią funkcję opiekunów na czas określony. Rodziny te są odpowiednio przygotowane i wspierane przez instytucje publiczne.
- Placówki typu interwencyjnego – Skierowane do dzieci, które pilnie potrzebują pomocy i ochrony przed zagrożeniami.
- Problemy i wyzwania związane z domami dziecka

Mimo że domy dziecka odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu opieki dzieciom pozbawionym rodzicielskiej troski, to same placówki borykają się z wieloma wyzwaniami.

WYZWANIA

- Przeciążenie placówek – Często placówki te borykają się z nadmiernym obciążeniem, co może prowadzić do ograniczenia możliwości indywidualnego podejścia do dziecka.
- Brak odpowiedniego wsparcia finansowego – Wiele domów dziecka zmaga się z niedostatecznym finansowaniem, co utrudnia zapewnienie odpowiednich warunków i wysokiej jakości opieki.
- Problemy kadrowe – Wychowawcy w domach dziecka często pracują w trudnych warunkach, wymagających dużego zaangażowania i cierpliwości. Niedostateczne wynagrodzenia oraz duże obciążenie mogą prowadzić do wypalenia zawodowego.

Domy dziecka pełnią nieocenioną rolę w systemie ochrony dzieci w Polsce, zapewniając opiekę dzieciom, które nie mogą liczyć na wsparcie ze strony rodzin biologicznych. Choć

placówki te są niezbędne, to jednak w ostatnich latach następuje zmiana podejścia, która promuje alternatywne formy pieczy zastępczej, takie jak rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka.

W Polsce działa kilkaset takich placówek, które opiekują się tysiącami dzieci, jednak nadal istnieje wiele wyzwań, takich jak przeciążenie placówek czy problemy kadrowe.

W przyszłości, dążenie do poprawy jakości opieki nad dziećmi powinno skupiać się na poprawie warunków w domach dziecka oraz wsparciu alternatywnych form pieczy. Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, w Polsce w 2023 roku istniało około 300 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym domów dziecka. Jednak nie wszystkie te placówki są tradycyjnymi domami dziecka w rozumieniu "instytucjonalnej opieki", ponieważ część z nich to placówki typu rodzinnego (np. rodzinne domy dziecka), które stanowią alternatywę dla dużych, instytucjonalnych form opieki. Tradycyjne domy dziecka są coraz częściej zastępowane przez inne formy pieczy zastępczej, które mają na celu umożliwienie dzieciom wychowania w bardziej kameralnych warunkach. Na przykład, w 2020 roku liczba rodzin zastępczych w Polsce wynosiła już około 30 tysięcy, a liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych przekroczyła 40 tysięcy. Dla porównania, w tradycyjnych domach dziecka przebywało wówczas około 11 tysięcy dzieci. Warto zauważyć, że liczba dzieci w domach dziecka oraz rodzinach zastępczych zmienia się w zależności od roku, a także od regionu. Statystyki pokazują, że liczba dzieci w domach dziecka stopniowo maleje, na rzecz systemu rodzinnego wsparcia. Przez ostatnie dekady, w Polsce miały miejsce znaczące reformy w systemie pieczy zastępczej.

W 2012 roku wprowadzono ustawę o pieczy zastępczej, która miała na celu ograniczenie liczby instytucji opiekuńczych na rzecz systemu rodzinnego wychowania. Zgodnie z założeniami reformy, dzieci powinny być umieszczane w rodzinach zastępczych lub w rodzinnych domach dziecka, które mają być formą bardziej zbliżoną do naturalnego środowiska. Wprowadzenie tej reformy miało na celu zredukowanie liczby dzieci przebywających w domach dziecka, które jak wykazały badania nie zapewniają dzieciom takich samych warunków wychowawczych, jak rodziny zastępcze. Z tego powodu, w ciągu ostatnich lat obserwuje się stopniowy spadek liczby dzieci w domach dziecka, a jednocześnie wzrost liczby rodzinnych form pieczy. Dzięki reformom wprowadzonym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, udało się zwiększyć liczbę rodzin zastępczych, a także rozwinąć programy wspierające rodziny, które pełnią funkcję opieki nad dziećmi. Te zmiany miały na celu nie tylko poprawę jakości życia dzieci, ale także umożliwienie im lepszych warunków do rozwoju emocjonalnego i społecznego, w bardziej kameralnych i bliskich warunkach rodzinnych.

Rodzinne domy dziecka to placówki opiekuńcze, które różnią się od tradycyjnych domów dziecka. W takich placówkach dzieci są wychowywane w mniejszych grupach (maksymalnie 8 dzieci), pod opieką opiekunów, którzy pełnią funkcję rodziny zastępczej. W rodzinnych domach dziecka panuje atmosfera zbliżona do tej, którą dzieci mogłyby doświadczyć w swoich biologicznych rodzinach. Opiekunowie są odpowiednio przeszkoleni, a sam dom jest przystosowany do potrzeb dzieci. Ta forma opieki ma na celu umożliwienie dzieciom rozwoju w naturalnych warunkach, w mniejszym stopniu zinstytucjonalizowanych, co pozytywnie wpływa na ich rozwój psychiczny i emocjonalny. Rodzinne domy dziecka zyskują coraz większą popularność w Polsce, ponieważ są uznawane za lepszą alternatywę dla tradycyjnych domów dziecka. Dzieci w takich placówkach mają więcej prywatności, są bardziej zaangażowane w codzienne życie, a więzi z opiekunami są głębsze i bardziej osobiste. Z tego powodu, w miarę możliwości, władze lokalne dążą do tego, aby dzieci trafiły przede wszystkim do rodzinnych domów dziecka. Dzieci, które trafiają do domów dziecka, często pochodzą z rodzin, w których występuje przemoc, zaniedbanie lub inne problemy społeczne. Przeżycia te wpływają na ich rozwój emocjonalny i psychiczny, co może prowadzić do różnych trudności w relacjach z rówieśnikami, nauczycielami czy dorosłymi. Z tego powodu, dzieci w domach dziecka często wymagają specjalistycznej pomocy psychologicznej, terapii

czy poradnictwa. Placówki opiekuńczo-wychowawcze mają obowiązek zapewnienia dzieciom dostępu do psychologów, którzy pomagają im radzić sobie z traumą, budować poczucie własnej wartości, a także uczą, jak funkcjonować w grupie. Psychologowie i terapeuci w domach dziecka pełnią bardzo ważną rolę, pomagając dzieciom przejść przez trudne doświadczenia z przeszłości i przygotować się do dorosłego życia.

Mimo licznych zalet, tradycyjne domy dziecka borykają się z wieloma problemami:

- Przeciążenie placówek,
- brak odpowiedniego wsparcia finansowego,
- problemy z rekrutacją i utrzymaniem wykwalifikowanego personelu

to tylko niektóre z trudności, z którymi spotykają się pracownicy domów dziecka.

Wiele placówek ma zbyt mało kadry, co skutkuje ograniczoną możliwością indywidualnego podejścia do dzieci.

Z kolei zbyt duża liczba dzieci w jednym miejscu sprawia, że opieka nad nimi staje się trudniejsza. Innym problemem jest brak odpowiednich warunków finansowych, które mogłyby zapewnić placówkom domów dziecka odpowiednie wyposażenie, szkolenia dla personelu, czy możliwość organizowania dodatkowych zajęć i terapii. Pomimo że domy dziecka są instytucjami publicznymi, wiele z nich zmaga się z niedoborem środków, które są niezbędne do zapewnienia odpowiednich warunków do wychowania. Patrząc w przyszłość, można zauważyć, że Polska stawia na rozwój alternatywnych form pieczy zastępczej. Większy nacisk kładziony jest na rodzinną opiekę zastępczą, a także na integrację dzieci z rodzinami biologicznymi, jeśli tylko jest to możliwe i bezpieczne. Ważnym celem w reformach pieczy zastępczej jest również poprawa jakości życia dzieci, które przebywają w domach dziecka, poprzez podnoszenie standardów placówek oraz wspieranie ich rozwoju w odpowiednich warunkach.

Domy dziecka odgrywają nieocenioną rolę w polskim systemie opieki nad dziećmi, które z różnych powodów nie mogą pozostać w swoich rodzinach. Choć liczba tradycyjnych domów dziecka zmniejsza się, ich miejsce stopniowo zajmują inne formy pieczy, takie jak rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka. Placówki te mają trudności, z którymi trzeba się zmierzyć, ale dzięki systematycznym reformom i większemu naciskowi na opiekę indywidualną, dzieci trafiające do takich instytucji mają szansę na lepszy rozwój i przygotowanie do dorosłego życia. W przyszłości można spodziewać się dalszej ewolucji systemu pieczy zastępczej, z większym naciskiem na ochronę i wsparcie dzieci, a także poprawę jakości życia w placówkach opiekuńczych.

Człowiek jest wielki nie przez to, co posiada, lecz przez to, kim jest; nie przez to, co ma, lecz przez to, czym dzieli się z innymi ”. (św. Jan Paweł II)

